

bert van der veer

het
televisie
experiment

roman

Bert van der Veer

Het televisie experiment

Roman

PROLOOG

ZATERDAG 31 JANUARI 1953, STUDIO IRENE, BUSSUM

Even voor achten parkeerde een zwarte Rolls-Royce Silver Dawn op de stoep voor de deuren van Studio Irene in Bussum. De chauffeur snelde om de wagen heen en opende het rechterachterportier. Uit het gebouwtje kwamen mannen in keurige pakken. Zij probeerden hun paraplu's te openen, maar het waaide zo hard dat zij de schermen niet open konden klappen. Uit een tweede auto, een Ford Granada, was een officier van de Koninklijke Luchtmacht gekomen, die de mannen opzijduwde en de vrouw die uit de Rolls wilde stappen zijn rechterhand toestak.

Het was een oude maar statige vrouw, gekleed in een donkerbruine jas van vossenbont. Ze werd meteen gevolgd door een vrolijk meisje van een jaar of vijftien met donker krullend haar in een licht getailleerd blauw jasje met koperen knopen. Ze rende de oude vrouw voorbij en vond in de deuropening beschutting tegen de straffe wind. Nog een derde vrouw stapte uit de chique limousine. Ze liet zich even door de storm verrassen, maar de militair greep haar bij de bovenarm. Ze lachte naar hem.

Het groepje stond dicht op elkaar in het portaaltje van Studio Irene: de drie vrouwen, de militairen, de mannen in hun

nette pakken die steels hun haar weer trachtten te fatsoeneren, en daar weer achter, in de studio, een hele groep nieuwsgierige toeschouwers.

Nog slechts drieëntwintig minuten te gaan en de Nederlandse televisie zou een opzienbarende gebeurtenis mogen toevoegen aan haar prille geschiedenis. Alles stond klaar, iedereen was paraat. Er waren weken voorbereiding aan voraafgegaan, en deze gebeurtenis zou het land definitief warm maken voor het piepjonge (en niet onopgemerkte maar toch weinig succesvolle) medium.

Om vijf over acht werd de vrouw die als laatste uit de Rolls was gestapt aan de telefoon geroepen. Ze luisterde kort, sprak nauwelijks. Zonder toelichting en in haast verlieten de drie vrouwen Studio Irene. Ze stapten in de auto en vertrokken. In het portiek keken de mannen in hun nette pakken en een enkele vrouw in een chic toiletje de auto's na. Ze werden nat, maar ze merkten het nauwelijks. Ze konden hun ogen niet geloven. Wat hadden ze fout gedaan? Door de stromende regen en de striemende windvlagen waren de achterlichten van de Rolls-Royce en de Ford Granada al snel niet meer zichtbaar. Een droom reed op grote snelheid de straat uit.

DE TOVERSPIEGEL

MAANDAG 29 SEPTEMBER 1951, NCRV, HILVERSUM

De vergadering had niet lang geduurd: vijf kwartier. Het was ook eerder een ceremoniële dan een functionele bijeenkomst van de zojuist geïnstalleerde Televisieraad geweest. Vierentwintig mannen telde het college. Ze waren geen weerspiegeling van welk maatschappelijk patroon dan ook, ze waren gekozen om hun kennis en ervaring. Toch waren disciplines als politiek, industrie en religie vertegenwoordigd. De Televisieraad werd geacht de ontwikkeling van het nieuwe medium te volgen en de overheid te adviseren, maar die opdracht poetste de belangen niet weg.

Die belangen waren breedgeschakeerd.

De n.v. Nederlandsche Omroep Zender Maatschappij (Nozema) was de aangewezen verspreider van radiosignalen en nu ook van tv-signalen, en zou dat blijven. Zij beheerde de zendmasten en had weinig te vrezen.

De omroepverenigingen wilden, met gevarieerd enthousiasme, de programma's maken en blijven maken. Bij de Algemene Vereeniging Radio Omroep (AVRO), die ook al het voortouw had genomen bij de introductie van de radio, hadden ze er zin in. De Nederlandsche Christelijke Radio-Vereeniging (NCRV) en de Katholieke Radio Omroep (KRO)

waren aarzelend. Enerzijds verschafte het medium nieuwe mogelijkheden om het evangelie te verspreiden, anderzijds zouden ook zondige vertoningen de huiskamer makkelijker kunnen bereiken. De Vereeniging van Arbeiders Radio Amateurs (VARA) was tegen en achtte de hele introductie 'noch economisch, noch financieel verantwoord'. Maar televisie was ontegenzeggelijk ook een medium met potentie en de VARA wilde die boot niet missen. De Vrijzinnige Protestantsche Radio Omroep (VPRO), sowieso een kleintje onder de zendgemachtigden, wist het nog zo net niet.

Dan waren er partijen die commerciële mogelijkheden zagen. Zij wilden, net als in Amerika, de televisie gebruiken voor de distributie van reclameboodschappen. Vooral nog waren zij kansloos. De omroepverenigingen, de zuilen van het gesecculariseerde Nederland, hadden boodschappen en idealen en die mochten niet vergiftigd worden door commercie. Ze hadden de radio schoon weten te houden, zo zou het met de televisie ook zijn.

De politiek zat ook al in een spagaat: enerzijds kon de ontwikkeling niet worden tegengehouden, anderzijds was het een idioot avontuur in de naoorlogse malaise.

Maar de stuwende kracht achter het plan (en eigenlijk al sinds 1935, al was daar de Tweede Wereldoorlog tussendoor gekomen) was en bleef de N.V. Philips. Er moesten tv-toestellen verkocht worden, in het thuisland Nederland en vervolgens over de hele wereld. Voor 'de gloeilampenfabriek in het zuiden des lands' was de opmars van de televisie een economische noodzaak.

De Bossche bollen, waarvan nog wat resten op de schoteltjes kleefden, waren dan ook de bijdrage van Philips aan de eerste vergadering van de Televisieraad geweest. Ingenieur C. van

Otterloo had niet het woord gevoerd, ook al was hij daartoe menigmaal uitgenodigd door een blik van mr. F.J. Hendriks, die – als directeur-generaal van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen – tot voorzitter van de Raad geroepen was.

‘Wel, mijne heren,’ sprak Hendriks, ‘dan treffen wij elkaar volgende week dinsdag te Bussum. Nogmaals: meldt u zich niet in Studio Irene, er is een schouwkamer voor ons ingericht in het nabije hotel De Rozenboom. Met een hapje en een drankje kunnen wij dan getuige zijn van een waarlijk historische gebeurtenis. Met deze mededeling sluit ik deze vergadering van de Televisieraad af...’

Terwijl de mannen hun rokertjes doofden, hun spulletjes bij elkaar graaiden en zich al uit hun zetels verhieven, sprak plotseling ir. Van Otterloo.

‘Mag ik nog een minuutje, meneer de voorzitter?’

‘Zeker, meneer Van Otterloo.’

De mannen gingen weer zitten.

‘Natuurlijk zullen wij volgende week getuige zijn van een even verbijsterende als heuglijke gebeurtenis’, sprak de Philips-directeur. ‘Een ontwikkeling die al in de jaren dertig in gang is gezet, die zo ruw onderbroken werd door het oorlogsgeweld maar zo voortvarend weer werd opgepakt een vijftal jaren geleden, komt tot een finale. Denkt u. Wij dienen ons evenwel te realiseren dat hier eerder van een prelude dan van een voltooiing moet worden gesproken. Dit is geen voltooiing, heren, dit is een startpunt.’

‘Waar wil je heen, Van Otterloo?’ vroeg de penningmeester van de KRO.

‘Ik heb allereerst een zorg’, sprak de ingenieur. ‘Het is de opdracht van de programmamakers het aanbod aantrekkelijk te maken voor een breed publiek, en wat zoal tot op he-

den in de pers aan plannen is gepresenteerd, stemt niet bepaald optimistisch...’

‘Dat is jouw terrein niet, Van Otterloo’, zei De Vrees, directeur van de AVRO.

‘Ook jouw organisatie steekt driehonderdduizend gulden uit eigen middelen in het experiment dat de komende twee jaar zal beslaan. Maar weet dit gewaardeerde gezelschap op hoeveel locaties op 2 oktober een televisietoestel zal staan?’ vroeg Van Otterloo.

De mannen zwegen wijselijk. Er zoemden getallen rond, maar niemand wist hoe het werkelijk zat.

‘Vijfhonderd, mijne heren, een armzalige vijfhonderd. Het aanbod zal de vraag moeten stuwen.’

‘De Staat der Nederlanden is geen aandeelhouder in de N.V. Philips’, stelde Spitsbergen, vicevoorzitter van de Partij van de Arbeid.

‘Maar de stimulering van een gezonde industrie behoort wel tot de hoofdtaken van de overheid’, zei Van Otterloo. ‘Mijn vraag is dus simpelweg: wat denken de omroepverenigingen de komende maanden te doen om de belangstelling voor de televisie te stimuleren?’

‘We besluiten dat punt op de agenda te zetten voor de volgende vergadering van de Televisieraad’, zei Hendriks snel, voordat een ongewenste discussie los zou barsten. ‘Dank, mijne heren.’

Aan het hoofd van de tafel in de klassieke vergaderzaal die de NCRV ter beschikking had gesteld, draalde de voorzitter net lang genoeg om de Philips-man nog even onder vier ogen te kunnen spreken.

‘Dat was een betoog waarmee je op wat tenen hebt getrapt, Van Otterloo’, zei Hendriks.

‘Dat spijt me dan, maar we moeten de ogen niet sluiten voor de werkelijkheid. Dat het radionieuws van zes uur vervallen is, werd door de dagbladen breder opgepakt dan de komst van de televisie. En het riekt mij allemaal te veel naar hobbyïsme, om niet te zeggen: amateurïsme. Een causerie, een filmpje uit het Polygoon-archief, een marionettenspel...’

‘Geef ze even de tijd, Van Otterloo.’

‘Wij moeten televisietoestellen gaan verkopen. Hier, in dit land, ons land, Hendriks. Anders kan Philips het vergeten in Engeland, Frankrijk, Italië, Duitsland zelfs, landen die ons al voor zijn gegaan. We zijn overgeleverd aan een stelletje ongetwijfeld enthousiaste maar tamelijk onbekwame pioniers.’

‘Wat had je in gedachten?’ vroeg Hendriks.

‘Laten we een groepje formeren. Ter bevordering van de belangstelling voor televisie.’

‘Nog een clubje... Ik zal erover nadenken. Maar dat zal van de vier omroepverenigingen uit moeten gaan, waar hopelijk de VPRO zich nog bij zal voegen. Het zou een verkeerd signaal zijn als Philips zich daarmee zou bemoeien. Vergeet niet dat we een socialistische regering hebben die al knap argwanend is...’

‘Ik ambieer hoogstens eens uitgenodigd te worden als gast.’

Hendriks lachte. ‘Bescheiden op de achtergrond als altijd, hè?’

‘Ik ken mijn plaats. Maar ook mijn doelstelling.’

De voorzitter schudde Van Otterloo de hand. ‘Ik tref je dinsdag in De Rozenboom.’

‘Later. Ik zal wel in de studio zijn.’

Bij de radiowinkel van Valkenberg was het al om kwart voor acht een drukte van belang. Om acht uur doemde het testbeeld op. Toen om kwart over acht het in de etalage opgestelde tv-toestel beeld begon te vertonen, zoemde de opwinding door de menigte.

Ze zagen twee mannen in comfortabele fauteuils voor een wandkleed dat nog het meest op een Perzisch tapijt leek.

‘Hé, een gozer in een jurk’, riep een opgeschoten jongen.

‘Dat is de eerwaarde voorzitter van de KRO, jongen’, sprak een dame streng.

‘Is dit van de KRO dan?’ vroeg een slungelachtige stratenmaker.

‘Hij is ook voorzitter van de Nederlandse Televisie Stichting’, zei een journalist die zich in de mensenmassa had gemengd.

‘En die in dat chique pak dan?’ vroeg de arbeider.

‘Meester Cals. Van de KVP’, zei een stichtelijke vrouw.

‘Allemaal weer katholieken’, mopperde de stratenmaker.

Het geluid drong nauwelijks door de winkelruit heen, de druk op het glas nam toe. Twee politieagenten vochten zich door de menigte heen, wisten de deur te bereiken en glipten naar binnen. Een kleine minuut later werd de elektriciteit van het tv-toestel gehaald. De openbare vertoning van het tv-sig-naal werd, uit veiligheidsoverwegingen, afgebroken.

Precies om acht uur verscheen het testbeeld op het scherm. Een kwartier later kwam het NTS-vlaggetje in beeld, wappe-

rend met behulp van een kleine ventilator. De tune klonk, op de melodie van *O, kom er eens kijken*.

In de camera sprak Zijne Excellentie mr. J.M.L.Th. Cals, staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen:

‘Wij leven in een nieuwe overwinning des geestes. Wij leven in een mechanische tijd. Bij de revoluties op technisch en economisch gebied is er nu evenzo een omwenteling op het culturele en morele, op het ideologische terrein gekomen. Het leven wordt meer en meer beheerst door de techniek, niet alleen tijdens het arbeidsproces, doch ook en zelfs in de recreatie. Wij hebben thans massa-arbeid en massarecreatie en moeten ervoor zorgen dat de techniek een middel blijft en niet een doel op zichzelf, anders zou het automatisch de dood van de cultuur kunnen betekenen. De regering is zich ten hoogste bewust van haar verantwoordelijkheid in deze en heeft slechts in deze concessie verleend aan de Nederlandse Televisie Stichting.’

Er klonk applaus. Tegen de muur gedrukt stonden zo veel belangstellenden dat de camera's nauwelijks bewegingsvrijheid hadden. Meteen na de officiële opening werd een filmpje gestart, eerst over de voorbereidingen die de Deense televisie had getroffen om eveneens op deze datum met de experimentele uitzending te beginnen, vervolgens een productie van de Rijksvoorlichtingsdienst over het gieten van een carillon in Amerika, getiteld ‘Het lied van de klok’.

Ir. Van Otterloo, directeur elektronica van Philips, keek nijdig naar de monitor die in een hoek van de kleine, warme studio stond opgesteld.

‘Dat bedoel ik nou’, zei hij. ‘Als het maar beweegt. Vind jij dit interessant, Kamphuis?’

‘Het is zover, meneer Van Otterloo, eindelijk...’ zei de man die aangesproken werd.

Het was een bebrilde veertiger die de voorbije jaren in Eindhoven intensief aan de verdere ontwikkeling van de televisie had gewerkt, onder de noemer Philips Experimentele Televisie, kortweg de PET: een afkorting die menig cynicus goed van pas kwam. Kamphuis had een paar aardige dienstreisjes mogen maken (zelfs naar de Verenigde Staten) en had zich nu ook bij de AVRO weten te nestelen als regisseur, de functie die hij ook al had bekleed bij de ‘fabrieksuitzendingen’.

‘Wat staat er nog meer op het programma?’ vroeg Van Otterloo.

Kamphuis keek in het draaiboek. ‘Hierna krijgen we een lezing van professor Halbertsma met als thema “De leek en de televisie”...’

‘Spannend. En dan?’

‘Dan is er een pauze van tien minuten.’

‘Een pauze? Waarom is er in godsnaam een pauze? Jij was in Amerika, Kamphuis. Hebben ze daar pauze?’

‘Het zal nodig zijn om de studio in gereedheid te brengen voor het tv-spel. Dat is *De Toverspiegel* met Albert van Dalsum en...’

‘Pauze!’ riep Van Otterloo, toen nog slechts een titelkaart op de monitors vertoond werd. ‘Ga je me helpen, Kamphuis? Heb jij trouwens enig idee wie die kerels daar zijn?’

Kamphuis keek. Een groepje mannen stond in een kringetje bij elkaar, fluisterend.

‘Hoogwaardigheidsbekleders, neem ik aan’, zei Kamphuis.

Maar daar nam Van Otterloo geen genoegen mee. ‘Kun je uitzoeken of ze voor mij van belang zijn?’

Kamphuis sprak een collega van de NCRV aan die hij vaag kende. De man heette Van Thillo en stond bekend als een

capabel radiojournalist. Hij troonde Van Thillo mee naar de Philips-baas en stelde de mannen aan elkaar voor.

‘Die links is de heer Mulderij, onze minister van Justitie...’

‘Ach, ja... En wat moet die hier?’

‘Dat kan ik u niet zeggen, meneer. Daarnaast, in dat bruine pak, dat is de secretaris-generaal van Verkeer en Waterstaat, hij is in gesprek met PTT-directeur Neher. Die anderen zijn burgemeesters. Ook de heer Schuman uit Lopik.’

‘Die met die hoed ook?’

‘Sorry. Nee, dat is de heer Teulings. Van KVP-huize. Minister zonder portefeuille.’

‘Hoor je dat, Kamphuis? Ze sturen een minister zonder portefeuille.’

Het tv-spel, waarvoor veertien dagen gerepeteerd was, geschreven door Willy van Hemert, kwam ondanks een storing van enige minuten tot een goed einde. De storing had het echtheidsgehalte van de avond alleen maar vergroot. Ank van der Moer (als vrouw uit het jaar 1600) en Hetty Blok (gesitueerd in 2060) hadden Albert van Dalsum tegenspel gegeven, en daar ging de grote acteur als nar, hand in hand met de elfjarige Louis Bouwmeester, door de studiodeur de toekomst tegemoet.

Daar stonden twee ambtenaren van de Arbeidsinspectie op de stoep van Studio Irene. Zij waren gekomen om procesverbaal op te maken wegens kinderarbeid, maar in de wirwar van euforie kregen zij domweg de kans niet hun taak te volbrengen.

De felicitaties, de omhelzingen en ja, ook de tranen waren achter de rug. De studio had zich gevuld met hoogwaardig-

heidsbekleders, omroepbestuurders, journalisten, acteurs, technici en trotse mannen die zich televisiemaker mochten noemen. Wie de uitzending bekeken had in De Rozenboom hield het daar niet langer vol en had zich ook naar Studio Irene gespoed.

Vooraf van de regisseur, Erik de Vries, straalde de voldoening af. Tenslotte was hij er al in 1935, in Eindhoven, bij geweest. Hij had de eerste Nederlander die op de televisie verscheen voor de camera gehaald: mevrouw Speenhof van de Philips-salarisadministratie. Gedurende de oorlog had hij zich opgehouden in de Balkan en later in Nederlands-Indië. Maar meteen in 1948 had hij de draad weer opgepakt en welgeteld tweehonderdvierenzestig experimentele uitzendingen gemaakt.

‘Wanneer zijn jullie aan de beurt?’ vroeg AVRO-regisseur Kamphuis aan Geert Snijders.

De KRO-producer was met zijn achtenveertig levensjaren een senior in het gezelschap. Een kettingrokende man met plat gebrylcreemd haar en een lijnrechte scheiding links.

‘Als laatste in de rij, over veertien dagen’, zei Snijders. ‘Jij?’

‘Vrijdag al. We gaan ook een weerpraatje brengen. Zeg eens, Snijders, heb jij nog wel vrije tijd?’

De KRO-man glimlachte. ‘Met een uitzending van anderhalf uur tweemaal per maand ben ik niet echt een zwaar belast man.’

Kamphuis knikte ernstig. ‘Ik vraag het je omdat je in die commissie zit...’

‘Noem je het een commissie?’

‘Nou ja, een werkgroepje eigenlijk. De NCRV heeft Van Thillo afgevaardigd. Ken jij die?’

‘Jonge snaak toch? Van de radio. We zien elkaar morgen.’

Kamphuis zag dat AVRO-voorzitter Willem Vogt hem wenkte, en hij maakte zich er haastig van af met: 'Ik spreek je nog.'

Geert Sniijders vroeg zich af of hij zich nog bij zijn hoogste baas, pater Kors, moest melden, maar werd toen aangesproken door een hoge ambtenaar die staatssecretaris Cals begeleidde. 'Heb je het gehoord? De koninklijke familie heeft gekeken op Paleis Soestdijk. We hebben een telegram mogen ontvangen.'

DINSDAG 2 OKTOBER 1951, HOTEL DE ROZENBOOM, BUSSUM

De drank vloeide rijkelijk. Vooral de technici die de eerste Nederlandse televisie-uitzending mogelijk hadden gemaakt konden niet naar huis gaan. Ze wilden het moment vasthouden, nog even in die roes blijven. Er bevond zich een pianist in het gezelschap en Hetty Blok zong. Ze werd op een tafel getild en zette *Too darn hot* in.

Van Otterloo en Kamphuis keken naar de klappende, dansende en zingende mannen rond de artieste.

'Vorder je al?' vroeg Van Otterloo.

'Ik heb Sniijders gesproken, van de KRO. Die gaat wel meedoen. En hij ook...' zei Kamphuis.

De regisseur wees naar de lange man die de zangeres ophitste in het al oververhitte nummer.

'Zelfs christenen hebben recht op een verzetje, Kamphuis. Houd me op de hoogte.'

Van Otterloo liep naar de bar. Hetty Blok bereikte net het eind van het opwindende lied toen een jongen hijgend binnenkwam met een arm vol kranten.

'De recensies!' riep iemand.

Als wilde dieren stortten een aantal door alcohol onge-remde mannen zich op het pakket dat de bezorger liet vallen.

WOENSDAG 3 OKTOBER 1951, AVRO, HILVERSUM

Het had zich aanvankelijk over de hoofden van de heren afgespeeld, maar uiteindelijk moesten ze er maar samen uitkomen. De kwestie was waar de eerste vergadering van de Werkgroep ter Bevordering van de Belangstelling voor Televisie plaats zou vinden. Het pleit was beslecht door de AVRO. Na de gezamenlijke uitzending op dinsdag 2 oktober was op vrijdag de AVRO aan de beurt en Wouter Kamphuis, de regisseur, had beargumenteerd dat hij dicht in de buurt van zijn mensen wilde zijn voor dringende vragen.

Bij de koffie waren tompoezen, want er viel tenslotte wel iets te vieren. Kamphuis worstelde met een kater, Snijders leek verdwaald in een vreemde wereld, Van Thillo verkeerde in een staat van euforie.

‘Hebben jullie kennis genomen van de recensies?’ vroeg hij.

Dat hadden zijn collega’s, maar ze lieten hem even begaan.

‘Jeanne Roos spant de kroon in *Het Parool*’, zei Van Thillo.

‘Ze was dan ook de omroepster van dienst in Irene’, bromde Kamphuis. ‘Zo kan ik het ook.’

‘Ze schrijft: “De spanning hangt als een zware klomp boven de hitte en het felle licht.” Wat was het warm, hè...’

‘Dat is nou eenmaal een gegeven’, stelde Kamphuis, die in Eindhoven al meerdere uitzendingen had verzorgd.

‘Ze schrijft ook over de storing’, vervolgde Van Thillo. “Dat technisch voor leken onbegrijpelijke, dat scherpe beeld ineens doet veranderen in een verzameling bewegende schilderijen van Mondriaan. Strepen en blokjes en abstracte toestanden.”

‘Vijf volle minuten heeft dat geduurd’, wist Snijders. ‘Is inmiddels uitgezocht wat de oorzaak was?’

‘Een hijskraan’, zei Kamphuis. ‘Dat was althans de mening van een technicus die ik sprak. Er wordt vlak bij Irene een nieuwe wijk gebouwd en de hijskraan zou precies in de baan naar Lopik gestaan hebben. Althans, tijdens een windvlaag. Maar het is een onwaarschijnlijk verhaal. Een windstoot van vijf minuten? Dan hadden we de hele tijd geen signaal moeten hebben. Nou ja, het bevestigde tenminste dat de uitzending rechtstreeks was.’

‘Een collega van de radio is door Amsterdam gegaan’, zei Van Thillo. ‘Hij heeft twaalf cafés geteld met tv-ontvangst. Weten jullie dat die cafés al om vier uur vol zaten?’

Kamphuis sloeg een pagina op van het *Nieuwsblad van het Noorden*. “De omroepster, collega Jeanne Roos, was nagevoegd voortdurend scherp, omdat zij en face stond en er dus weinig schaduwvallen waren. Het werd aanzienlijk minder als de spreker of speler het hoofd half afgewend had. Ook als er meer personen op enige afstand van elkaar op het scherm verschenen, had de scherppte aanzienlijk ingeboet.” Wat heeft zo’n man er nou verstand van?

‘Zelfs *De Waarheid* is nog tamelijk positief’, zei Van Thillo. ‘Ze vonden Jeanne Roos aantrekkelijker dan Cals en Kors. Zo eindigt het: “Misschien dat onze kinderen, die de wonderen van deze tijd immers als vanzelfsprekend aanvaarden, later zullen schateren over onze eerste televisie-ervaringen, maar wij hebben dit evenement eerbiedig en als een wonderlijke sensatie ondergaan.”’

‘Ik heb nog een stukje uit het *Nieuwsblad van het Noorden*’, zei Kamphuis. “Maar ik kan mij niet vrijmaken van de gedachte, dat zich een nieuwe kunst zal moeten ontwikkelen, wil men niet hetzelfde bezwaar krijgen als bij vele films, die

gefotografeerd toneel zijn.” En let u nu even op, heren. “Dit betekent, dat, evenals bij de film, de regisseur bij de televisie de belangrijkste man zal moeten worden. Hij zal tot taak hebben de televisie-uitzending een haar geëigende vorm en een eigen karakter te geven.”

Kamphuis keek triomfantelijk naar zijn kompanen.

‘De technici van de NTS hebben goed werk geleverd’, stelde Van Thillo.

‘Die komen dan ook allemaal van Philips’, zei Kamphuis. ‘Wel, laten we van deze traktatie genieten.’

Er werd geklopt. Misschien had hij het meisje opdracht gegeven het zaaltje even binnen te vallen.

‘Excuus, meneer Kamphuis, maar de heer Van der Horst belde. Hij is niet akkoord dat er vijf minuten uit zijn film gesneden wordt.’

‘Ik had niet anders verwacht. Herinner mij eraan dat ik Chiel de Boer bel of hij zijn schimmenspelcabaret wat in kan korten.’

‘Doe ik, meneer Kamphuis.’

‘We moeten wel om exact kwart voor tien klaar zijn. Stipt.’

‘Stuurt de VARA niemand naar de werkgroep?’ vroeg Van Thillo.

‘De VARA beraadt zich nog’, wist Snijders. ‘Ze zijn daar een beetje in de war omdat de televisie er ondanks de weerstand gekomen is. Maar ik dring er wel op aan.’

Kamphuis veegde wat room van zijn kin. ‘Veel te bevorderen valt hier niet. En over belangstelling hebben we niets te klagen.’

‘Nu alleen nog wat meer tv-toestellen onder de mensen’, zei Van Thillo. ‘Hoeveel staan er, Kamphuis?’

‘Vijfhonderd. De radiozaken en horecagelegenheden meegerekend.’

‘En wat had Philips geprognosticeerd?’

‘Dertigduizend.’

‘Dus eigenlijk worden wij geacht de belangstelling voor de verkoop te bevorderen?’

Snijders, die die kant niet uit wilde, tikte met zijn vorkje op het schoteltje.

‘Voor onze volgende bijeenkomsten zal een zaaltje in Gooiland beschikbaar zijn’, zei hij.

Neutraal terrein was altijd beter. Voor je het wist, klaagde de NCRV dat er te veel bij de KRO vergaderd werd en andersom.

‘Dan moeten we alleen nog een voorzitter kiezen.’

‘Doe jij dat maar, Snijders. Jij bent de oudste’, stelde Kamphuis voor.

Van Thillo maakte geen bezwaar. Zelden werd een beslissing in Hilversum zo snel genomen.

VRIJDAG 5 OKTOBER 1951, HOTEL DE ROZENBOOM, BUSSUM

Juist omdat Kamphuis als regisseur de meeste ervaring had met televisie maken – dankzij zijn werkzaamheden voor de fabriekszender in Eindhoven – deed hij het die eerste AVRO-avond rustig aan. *Artis-ticiteiten*, waarbij een grote kikker in de studio present was, vergde wat improvisatievermogen; na de pauze leefden de pioniers zich uit in het cabaret met schimmenspel van Chiel de Boer.

Het was een geslaagde, want redelijk storingloze vrijdagavond geworden en onvermijdelijk vloeide de drank weer rijkelijk in De Rozenboom. Na drie jenevertjes had Kamphuis alleen nog aandacht voor een marionettenspeelster die met De Boer was meegekomen.

‘Hoe ben jij met het cabaret in aanraking gekomen?’ vroeg hij het meisje.

Tot zijn verbazing spreidde ze met twee wijsvingers haar lippen. ‘Hij deed mijn gebit.’

Ach ja, de cabaretier was van huis uit tandarts.

‘Heel geslaagd, glanzend wit, kaarsrecht’, zei Kamphuis.

Nog twee jenevertjes later had Kamphuis niet alleen het meisje onder zijn gehoor. Als hij op zijn praatstoel zat met verhalen uit de oude doos, had hij altijd aandacht – vooral van de mannen die zelf bij Philips gewerkt hadden.

‘We hadden toch een tijdje de nieuwslezer... Kom, hoe heette hij ook alweer? Het was zo’n pennenlikker... Nou ja, hoe dan ook, die man zag niks zonder zijn bril. Dus we tellen af voor de uitzending, zijn teksten netjes voor hem op een bureau, tien, negen, acht... We hadden die cameraman, dat was een geinponem, was ook Prins Carnaval... Nou ja, hoe dan ook, die zegt (en zeven, zes, vijf): er zit een vuiltje op uw bril. En hij pakt die bril en laat ’m meteen schijnbaar vallen en trapt tegelijkertijd een wijnglas kapot dat hij op de grond had gelegd. Hebben jullie ’m? En in die laatste seconde zet hij die man die bril weer op z’n neus. Hij las het nieuws verdomme niet eens slecht, maar hij zal wel weer terug zijn bij de boekhouding. Je deed van alles in die tijd...’

Terwijl hij de anekdote zat te vertellen, had Kamphuis zijn arm om het meisje heen geslagen.

‘Waar woon je?’ vroeg hij met zijn mond dicht tegen haar oor.

‘Amsterdam.’

‘Woon je alleen?’

‘Met mijn moeder.’

Kamphuis vloekte binnensmonds. Al in september 1950 was hij van Son en Breugel, een dorpje bij Eindhoven, ver-

huisd naar Laren. Dat was op dringend verzoek van de Philips-directie geweest, maar Kamphuis had niet geprotesteerd. Hij had nog bij zijn 56-jarige moeder gewoond, die in Son en Breugel geboren en getogen was. Negentig kilometer verderop zou hij eindelijk van het zeurderige, tirannieke mens verlost zijn. Toen had zijn moeder een verbijsterende beslissing genomen: ze ging mee.

In Laren had ze een nieuwe inspiratiebon gevonden voor een onophoudelijke klaagzang. Het brood was er vies, de bomen stonken, de mensen waren onverstaanbaar. Maar wat nog erger was: het mens was verre van doof en zeer alert. Kamphuis kon het meisje niet mee naar huis nemen. Er zat niets anders op dan de frustratie weg te drinken. Zelfs een rommelige vrijpartij in een steegje of op de achterbank van de tweedehands Packard Clipper zat er niet in, want het meisje schonk hem een stralende glimlach en meldde dat ze met collega's nog wat ging dansen op jazz in de 45 Jam Club.